

Op 8 oktober 2020 vindt een AO plaats over de informatievoorziening richting de Tweede Kamer in het geval van burgerslachtoffers ten gevolge van Nederlandse wapeninzet, het Wob-verzoek OM inzake de wapeninzet in Hawija, en de voortgang van het door de minister van Defensie ingezette transparantiebeleid. Naast een aantal hoopvolle ontwikkelingen, signaleert PAX diverse zaken die meer aandacht verdienen om het transparantiebeleid daadwerkelijk te verbeteren. Hieronder volgen enkele aanbevelingen.

Onderzoek burgerslachtoffers

In haar [brief](#) aan de Kamer van 23 juni wordt door de minister van Defensie een voorstel gedaan met betrekking tot de informatievoorziening naar de Kamer wanneer er door Defensie een onderzoek wordt ingesteld naar mogelijke burgerslachtoffers ten gevolge van Nederlandse wapeninzet. PAX is verheugd dat het vast beleid wordt om de commissie voor Defensie van dusdanig onderzoek op de hoogte te stellen. Desalniettemin signaleren wij enkele punten van zorg.

Beslissingen over het al dan niet openbaar maken van onderzoeksactiviteiten, de mate van details die gedeeld wordt, en besluiten rondom het tijdstip van informeren, blijven voorbehouden aan de minister. Hierdoor blijft voornamelijk te onduidelijk op basis van welke criteria er tot een onderzoek en (het tijdstip van) de bekendmaking daarvan besloten wordt, en bestaat daarbij nog steeds de mogelijkheid dat zowel het Nederlandse Parlement als het publiek te laat en te weinig gedetailleerd geïnformeerd zullen worden. PAX adviseert de **instelling van een permanente adviesstructuur** om de minister te adviseren over het al dan niet openbaar maken van onderzoeksactiviteiten inzake mogelijke burgerslachtoffers ten gevolge van Nederlands militair handelen, die daarbij

duidelijke en openbare criteria hanteert. Dit orgaan zou ten minste ten dele uit niet-militair betrokkenen moeten bestaan.

Betere informatievoorziening over onderzoeksactiviteiten is een welkome ontwikkeling. PAX signaleert echter dat de effectiviteit hiervan grotendeels afhankelijk is van de capaciteit bij Defensie om eigenstandig data te verzamelen en deze te analyseren, indien het niet te afhankelijk wil zijn van coalitiepartners. Tijdige en gesegregeerde dataverzameling draagt immers bij aan efficiënte en adequate hulpverlening en genoegdoening aan slachtoffers. PAX adviseert Defensie te **investeren in meer en betere dataverzameling- en analysecapaciteiten** zodat ze kan garanderen dat onderzoek naar mogelijke burgerslachtoffers tijdig en volledig plaats kan vinden.

Enkele rapporten¹ hebben aan het licht gebracht dat militairen vaak exclusief op basis van hun eigen data onderzoeken naar mogelijke burgerslachtoffers instellen, terwijl deze militaire bronnen bepaalde beperkingen hebben.² Mede om deze reden, adviseert PAX het ministerie om het **standaard beleid te maken om ook niet-militaire bronnen te raadplegen** bij onderzoek naar mogelijke burgerslachtoffers.

¹ Zie onder andere het [rapport](#) van CIVIC (2020). *In Search of Answers: U.S. Military Investigations and Civilian Harm* (pp. 2-4), alsook het [rapport](#) van Airwars (2016). *Limited Accountability: A transparency audit of the Coalition air war against so-called Islamic State* (p. 2).

² Een voorbeeld is bijvoorbeeld de grote waarde die wordt gehecht aan *aerial surveillance*, terwijl burgerschade vaak niet zichtbaar is op beelden vanuit de lucht, bijvoorbeeld als slachtoffers zich onder het puin van ingestorte of beschadigde gebouwen bevinden.

Afspraken in coalitieverband

PAX acht het positief dat de minister hard bezig is met het ontwikkelen van een beter [transparantiebeleid](#) en dat ze hierin bovendien de ruimte biedt aan het maatschappelijk middenveld om met Defensie in gesprek te gaan in het zogenoemde *roadmap*-proces. Dit geeft positief vorm aan de door de minister geformuleerde ambitie voor meer civiel-militaire samenwerking.

De minister benoemt dat “*afspraken binnen de coalitie waarin Nederland op dat moment opereert*” meewegen in de beslissing de vaste commissie voor Defensie vertrouwelijk of openbaar op de hoogte te stellen van het plaatsvinden van onderzoek naar mogelijke burgerslachtoffers. PAX is hier kritisch op, omdat het veel gelegenheid geeft tot het niet openbaar informeren van de Kamer. Het maakt Nederland, in het geval van niet voldoende onderzoekscapaciteiten, bovendien te veel afhankelijk van andere landen. PAX adviseert dan ook ten sterkste dat Nederland alleen akkoord gaat met deelname aan missies waar procedures rondom **transparantie aangaande burgerslachtoffers en schade aan de leefomgeving van burgers als gevolg van de missie, voorafgaand aan de missie zijn gewaarborgd.**

Compensatiebeleid

Wij zien het als een zeer positieve ontwikkeling dat Nederland [recent](#) een schadevergoeding heeft getroffen met een slachtoffer van Nederlands militair

handelen in Mosul en dat de minister daarnaast eerder heeft [toegezegd](#) ook de mogelijkheid voor vergoedingen voor slachtoffers in Hawija te onderzoeken. Echter zijn er ook hier kanttekeningen te plaatsen.

Het Nederlandse ministerie van Defensie moet **alle maatregelen treffen om burgers in conflict te beschermen, onder andere door het gebruik van explosieve wapens met *wide area effects* in bevolkte gebieden te vermijden**, en alle te voorziene directe en indirecte burgerschade in haar militair beleid en handelen te overwegen.

Ondanks bovenstaande voorzorgsmaatregelen, is het waarschijnlijk onvermijdelijk dat er in oorlogen burgerslachtoffers zullen vallen. De minister moet hier dan ook structureel rekening mee houden. PAX adviseert Defensie om het **vast beleid te maken om burgerslachtoffers van Nederlands militair handelen of hun nabestaanden te compenseren** voor het leed dat hun is aangedaan. Defensie is het moreel verplicht om elke mogelijke actie te ondernemen om burgerslachtoffers of hun nabestaanden te identificeren, te assisteren en, indien gepast, ook te compenseren. Compensatie moet ruimhartig en direct plaatsvinden.

Over PAX

PAX staat voor vrede en brengt mensen bij elkaar die de moed hebben om voor vrede te gaan. Samen met mensen in conflictgebieden en betrokken burgers wereldwijd werkt PAX aan een menswaardige en vreedzame samenleving, overal in de wereld

Contact

Hugo van Halder | Politiek Adviseur
vanhalder@paxforpeace.nl
030 233 3346 | 06 4898 1487
www.paxforpeace.nl